

trahis, & ad damnationem vocas. Quomodo ergo pro his dictis tibi venia dabitur penitenti: si ille qui ante te pro his penituit, veniam non meretur? Similiter ut scripsisti, scripsit: similiter ut penituit, penituit. Aut similiter pro penitentia debetis absolvi: aut si negas veniam penitenti, quod ego non opto, tu perurges nos pariter condemnari secundum quandam Evangelii parabolam: Oblata est Domino à Judæis adultera, ut viderent quid de ea secundum legem judicaret. Ille misericors & miserator Dominus, dixit: Si quis vestrum peccatum non habet, mittat super eam lapidem. Et tunc omnes, inquit, discesserunt. Et Judæi quidem licet impij & increduli, tamen erubuerunt conscientias suas: ne cum ipsi essent peccatores, in peccatores viderentur ulcisci. Et latro ille de cruce dicebat ad alterum latronem, qui simul pendebat in cruce & blasphemabat, Quia nec tu Deum times, vel quod in eodem nos sumus supplicio. Nos cum hæc eadem que in nobis sunt condemnemus in alijs, nec cum Judæis erubescimus, nec cum latrone mitescimus.

INVECTIVARUM RUFFINI IN DIVUM Hieronymum liber secundus.

SUPERIORE quidem libello dogmaticas illius objectiones, quas alijs impingit immerito, in se ipso teste rectorissimus: nunc vero jam explicitis & post tergum rejectis his, que fidei vicinæ sunt cautionibus, confidentius ei de cæteris criminacionibus respondebimus. Est enim etiam illud accusationis ejus gravissimum caput: quod similiter, ut cætera mendacia, veritatis falce refecandum est. Ait enim confederatos esse quosdam Origeni ad perjuriū: & istud mysticæ ejus traditionis arcanum absconditum esse in sexto Stromatum libro: nec ab ullo alio in tot sæculis nisi à se solo deprehensum. Verum ne risum ei moveam si jurisjurandi sacramento alienum me esse confitemur: à confederatione perjurij planiore via ad manifestationem veritatis incedam: ex eo quod facillime probare possum, nec habuisse me unquam libros istos: nec legisse à quoquam presbitero. Et sicut me non possum excusare de eo, quod quale sit nescio: ita ne accusari quidem possum de eo quod vel si sit, penitus ignoro. Iste tamen qui arguit vel ab illo traditum, vel à discipulis ejus dici, quod scriptum est: qui loquitur veritatem cum proximo suo, proximus non sit, nisi ille qui perfectus sit, & symmystes. Et iterum quod Apostolus dicit: Quia sapientiam loquimur inter perfectos: & quod scriptum est: Nolite mittere sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos: ut asserant, inquit, per hoc veritatem non omnibus aperiendam.

Videamus quod ipse in istis ipsis electis suis commentarijs libro secundo, sub eo capitulo ubi scriptum est: Propter quod dependentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo, quoniam sumus invicem membra: post pauca: Propter quod, inquit, Paulus ipse perfectus in Epistola alia loquebatur: Sapientiam autem loquimur inter perfectos. Ergo hoc est quod jubet, ut unusquisque mystica queque atque secreta, & ea que Dei veritate sunt plena loquatur cum proximo suo, ut dies diei eructet verbum, & nox nocti indicet scientiam: hoc est, clara queque & lucencia indicet his, qui merentur audire, Vos estis lux mundi. Porro tenebrosa & involuta, & omni sacramentorum nocte velata alijs referat, qui & ipsi nox, tenebræ, vel caligo sunt. De quibus dicitur: Et caligo sub pedibus ejus, haud dubium quin Dei. Nam & in monte Sina Moyses ingreditur in turbinem & caliginem, ubi erat Deus. Et de ipso Deo scriptum est: Posuit Deus tenebras latibulum suum, Loquatur itaque veritatem atque mysteria unusquisque cum proximo suo, nec det sanctum canibus: neque mittat margaritas ante porcos: sed quicumque oleum veritatis habuerint, illos in thalamum Iponi & pœnum regis inducat.

Videte quæso vos & diligentius perspicite: si alium aliquem in omnibus his que scribit, nisi se & sua dicta condemnet. Si inimici sui lacerare eum & arguere pro scriptis suis vellent: quo alio ordine, quibus alijs adversum eum sententijs uterentur: nisi quibus ipse adversum se, tanquam adversus alios utitur? Condemnatio adversum ipsum si proferenda sit, Epistola sua sufficit, si solum nomen immutes; textus enim criminum, nec in alium omnino quemquam

Arcanum mysticæ traditionis.

Hieronymus.

sicut in ipsum venit solum. Quæ damnari jubet, hæc iterum observari jubet: quæ agit, arguit: quæ detectatur, operatur. Beati discipuli ejus, qui eum vel audierunt vel imitantur. Verumtamen quoniam perjurij ejus dogma proponitur: nihil ad me si iste vel agat vel scribat: quia apud nonnullos fratrum etiam hanc nobis inurere conatus est maculam, & nunc iterare per literas, secundum ab illo datam regulam: quid ego ipse de perjurio sentiam profero: ut de se ipso iterum sibi ipsi iudicium derelinquam. Etenim cum Dominus & Salvator noster dicat in Evangelijs, Dicitum est antiquis, non perjurabis, reddes enim Domino juramenta tua: ego autem dico vobis, nolite jurare omnino: Omnis qui docet quacumque ex causa pejerandum esse, ego dico quod alienus sit à fide Christi, & ab Ecclesiæ unitate catholice.

Sed velim nunc posteaquam de meo, ut ipse statui, anathemate satis feci, elaborare paululum, si patienter accipitis: & hoc quod iste per orgia quædam & mysticas fæderationes, perjurium observari dicit: quos habeat cultores & symmystas aperire. Certa est enim & satis vera Dei illa sententia que dicit: Quia ex fructibus eorum cognoscetis eos: & iterum ex fructibus, inquit, arbor cognoscitur. Et nos ergo sicut iste dicit perjurij dogma suscepimus. Si ad hoc edocti sumus & talis in nobis arbor plantata est: non potest fieri, ut non tales aliqui ex nobis sæpius germinaverint fructus: verum etiam mystici dogmatis autoritate coaluerint. Et quidem quantum ad personam meam pertinet, quam solum ex his omnibus que scribit lacerare se putat, non mihi ipsi feram testimonium: nec dicam quod etiam sit jurandum, cum forte necessitas exigat: & si non cautus sum, at certe timidus esse cupio. Postremo & si observare non possum, errasse me noverim. Hæc ergo non dicam: tamen five errem in his, five caveam: iste iterum causam commissi alicujus, qua me in talibus arguat, non habet.

Ego autem qualiter apud istum sacratissima sit hujus non dogmatis, sed fœdissimi & verissimi vitij observantia, iterum ex scriptis ejus probabo. Nihil enim ex livore & invidia confictum adversum eum proferam: ut ipse contra nos facit: sed ipsum se testem & scripta sua adversum eum producam: ut sciat se non ab inimicis argui, sed à semetipso redargui. Libellum quemdam de conservanda virginitate Romæ positum scripsit: quem libellum omnes pagani & inimici Dei, apostatæ & persecutores, & quicumque sunt qui Christianum nomen odio habent, certatim sibi describebant: pro eo quod omnem ibi Christianorum ordinem, omnem gradum, omnem professionem, universamque pariter fœdissimis exprobrationibus infamavit Ecclesiam: & ea que gentiles falso in nos conferre crimina putabantur: iste vera esse, imo multo pejora à nostris geri quam illi criminabantur asseruit. Nam primo illas ipsas virgines de quarum virtute scribere videbatur infamat: & dicit de eis his verbis.

Aliæ virili habitu veste mutata, erubescunt se fœminas esse quod nate sunt: crinem amputant: & impudenter erigunt facies eunuchinas. Suntque que cilicis vestiuntur, & cucullis fabrefactis. Ut ad infantiam redeant: imitantur noctuas & bubones. Dicit & mille alia de his probra graviora. Sed ne viduis quidem parcat, Ait quidem de ipsis, nulla illis nisi ventris cura: & que ventri proxima sunt. Alia quoque ingerit obscœna quamplurima. Sed & monachorum omne genus, quam fœde, quam turpiter laceret: longum est si ipsius verbis vel scriptis velim probare. De diaconis vero & presbyteris, que dedecora descripsit, pudet retexere. Initium tamen lacerationis ponam ipsius: ex quo facilius conjici possit, quantum in consequentibus augetur invectio.

Sunt alij, inquit, de mei ordinis hominibus loquor: qui ideo presbyterium & diaconatum ambiunt, ut mulieres licentius videant. Omnis his cura de vestibus si bene oleant: si pes laxa pelle non folleat. Crines calamistrati vestigio rotantur: digiti de anulis radiant: & ne plantas humidior via spargat, vix imprimunt summa vestigia. Tales cum videris, sponfos magis æstimas esse quam clericos.

Et posteaquam speciatim non tam vitia quam crimina sacerdotum vel ministrorum exprobrans, etiam ingressus eorum & salutaciones ad matronas, non solum decoloravit, verum etiam execrabilem fecit: quomodo posteaquam omne genus Christianum concidit & infamavit, sibi quoque non parcat ipse, audite.

Perjurij dogma.

Arguit Epistolam ad Eustoch. impudensissimum mendacium.

Hieronymi contextus.

Hieronymus.

Redeo enim post excessum quemdam ad hoc quod proposueram, propter quod & libelli hujus res poposcit fieri mentionem: & ostendam apud istum tam licita haberi perjuriam: ut scriptis quoque suis deprehendi ea non erubescat. Igitur in hoc ipso libello, cum moneret, saculares codices legi non debere: & diceret, quid faciet cum psalterio Horatius: cum Evangelijs Maro: cum Apollolis Cicero: nonne scandalizabitur frater, si te viderit in idolo recumbentem? Et cætera cum dixisset ejusmodi, quibus alienam esse à Christiano assereret librorum secularium lectionem, inserit etiam revelationem quamdam ad se divinitus factam, satis honorificis refertam præceptis.

Refert enim quod posteaquam saculo renunciasset, & ad Deum fuisset conversus, amore tamen secularium librorum valde teneretur: nec facile posset tali carere desiderio: & pro hoc subito, inquit, raptus in spiritu, ad tribunal judicis pertrahor: ubi tantum luminis & tantum erat ex circumstantium claritate fulgoris: ut projectus in terram, sursum aspiciere non audeam. Interrogatus conditionem, Christianum me esse respondi. Et ille qui præsidebat, mentiris ait, Ciceronianus es, non Christianus. Ubi thesaurus tuus est, ibi & cor tuum. Ilico obmutui, & inter verbera, jam enim eadi me iusserat, conscientie magis igne torquebar. Clamare tamen cœpi, & ejulans dicere: Miserere mei Domine, miserere mei. Hæc vox inter flagella resonabat. Tandem ad presertim genua provoluti qui asstiterant, precabantur ut veniam tribueret adolescentiæ, & errori locum penitentia commoderet: exacturus deinde cruciatum si gentiliū literarum libros aliquando legissem. Ego qui tanto constitutus articulo, vellem etiam majora promittere, dejerare cœpi, & nomen ejus obstans dicere: Domine si unquam habuero codices sacculares, aut si legero, te negavi. In hæc verba dimissus, revolutus, inquit, ad superiores.

Audistis quam novum, quam honorificum juramenti sui exposuisset genus? Residente in tribunalibus iudice Domino Jesu Christo, assistentibus angelis & intercedentibus pro se, inter verbera & cruciatum jurat se saculares libros nec habiturum unquam, nec lecturum. Relegantur nunc quæso que scribit, si una ejus operis pagina est, que non cum iterum Ciceronianum pronunciet, ubi non dicit: sed Tullius noster, sed Flaccus noster, sed Maro. Jam vero Chrysiptum & Aristidem, Empedoclem & cætera Græcorum autorum nomina, ut doctus videatur & plurimæ lectionis, tanquam fumos & nebulas lectoribus spargit. Denique inter cætera, etiam Pythagoræ libros legisse se jactat: quos ne extare quidem eruditi homines asserunt. Sed iste ne aliqua ex parte juramentum suum de autoribus gentiliū præteriret, etiam ea que non sunt scripta legisse se scribit. Sed in omnibus opusculis suis fere multo plura & proluxiora testimonia de his suis, quam de Prophetis nostris vel Apostolis ponit. Puellis quoque & mulieribus scribens, que non utique nisi de nostris scripturis ædificari & cupiunt & debent, exempla eis Flacci sui, & Tullii, vel Maronis intexit.

Jam vero in illo libello, quem de optimo genere interpretandi intulavit: ubi præter tituli annotationem nihil optinuit, sed totum pessimum est. Ibi enim asseverat hæreticos illos quibus nunc communicat: & incurrit illam sententiam Apostoli nostri, non sui (ille enim suum aut Flaccum dicit, aut Tullium) qui ait: Qui autem discernit, si manducat damnatus est. In illo ergo libello, quod nullo genere verbum de verbo interpretari ratio sinat: quod modo exi iterum rationale visum est: capita integra dicta ex codice Ciceronis inseruit. Nonne ipse dixerat, quid faciet cum psalterio Horatius: cum Evangelijs Maro: cum Apollolis Cicero? Nonne scandalizabitur frater, si te viderit in idolo recumbentem? in quo utique ipse se idololatriæ reum statuit. Si enim qui viderit legentem hoc, scandalizatur, multo amplius qui scribentem, Sed quoniam qui ad idololatriam devolvitur: non plene, nec integre prophanus efficitur, nisi prius negaverit Christum, ipse Christo in faciem coram sedenti in tribunalibus, assistentibus quoque clarissimis ministris angelorum dicit: Si legero vel habuero gentiliū libros, te negavi. Et nunc non solum legit & habet, non solum describit & comparat: verum etiam divinis eos verbis & sermonibus Ecclesiasticæ ædificationis interferit. Res quam dico, omnibus qui legunt libellos ejus satis nota est, & tulle non indiget. Sed est hominis de tam sacrolego perjurij barathro se cupientis eripere: adhibere sibi aliquod excusatio-

Somnium Hieronymi.

Invidet Rufinus Hieronymum scilicet secularium litterarum.

Mentitur Rufinus.

Impudentia Rufini.

Imperitia Rufini.

nis commentum & dicere: non modo lego, sed ea que in adolescentia didici, quia sum totius memorie, ita ut possim plura simul de diversis capita continuare, ipsa nunc profero. Si quis à me modo exigeret: ut probarem si hodie antequam Sol oriretur, nox fuisset in terris: aut si usque ad solis occasum dies illustraverit mundum: quid aliud dicerem, nisi magis ab illo, qui dubitaret de eo quod omnes noverant, causas dubitationis quam à me probationis oportere deposci?

Sed in hoc licet omnes sciunt esse verum quod dicimus, & omnes intelligant: tamen quia de anima hominis res agitur, de perjurij crimine, de negationis Christi sacrilegio: non potest facilis haberi condemnatio. Nunquid illum imitabimur qui reos, nec interrogatos, nec respondentes condemnat: & non solum non respondentes, sed nec presentes: & non solum presentes, sed & mortuos: non solum mortuos, sed & eos quos semper ante laudaverat: & non solum eos quos laudaverat, sed & eos quos secutus fuerat, & magistros habuerat? Timeatur Domini sententia, primo illa que dicit: Nolite judicare, ut non judicemini. Et iterum: Qua mensura mens fueritis, eadem & remetietur vobis. Quid ergo? licet ex superfluo, unum tamen proferam testem adversum eum pervalidum: & cui præscribere non potest: ipsum iterum se & sua profanam scripta. Quamvis ergo omnes libelli ejus hoc testentur, & superflua de hoc mea videatur assertio: tamen utendum aliquo speciali testimonio est, ne minus plenum his qui forte scripta ejus non legerunt, videatur esse quod dicimus.

Cum libellos ejus quos adversus Jovinianum scripsit, reprehendissimè: cuidam Domnioni beate memorie leni, & fratri adversi sibi hoc ipsum indicaverat, iste referens excusatur, & sus Joviniam dicit: Nullo genere potuisset fieri se errasse, hominem, qui omnium haberet scientiam. Cum ergo enumerasset vel syllogismorum genera, vel dicendi ac scribendi artes, quas videlicet ille qui cum reprehenderat, ignoraret, continuo subiungit hoc: Stultus, inquit, ego: qui me putaverim hoc absque philosophis scire non posse, qui meliorem styli partem elegerim eam que deleret, quam que scriberet. Frustra ergo Alexandri verti commentarios, nequicquam me doctus magister per Porphyrium Porphyrii introduxit ad logicam: & ut humana contemnam, sine causa Gregorium Nazianzenum & Didymum in scripturis hæreticis habui.

Hic est qui Christo dixit, te negavi, si vel habuero gentiliū codices vel legero. Si nihil aliud, vel de Porphyrio silere debuerat, qui specialis hostis Christi est, qui religionem Christianam quantum in se fuit, penitus subvertere conatus est scriptis suis: quem iste nunc introductorem & instructorem ad logicam habere gloriatur: nec argumentari potest se ante hæc didicisse. Ante enim quam converteretur, necum pariter & literas Græcas & linguam penitus ignorabat. Post juramentum omnia hæc, post sacramenti dati sponsonem, sine causa augmentatur, continuo dicitur nobis: Erras homo, Deus non irridetur, nec syllogismi apud eum de Alexandri commentarijs intexuntur.

Ut video frater male tibi suspicatus es quod introductor tuus sit Porphyrius. Quo te introduxit perfidus? Si ad illum locum ubi ipse est: tibi & stectus & stridor dentium est. Ibi enim & apostatæ & inimici Dei, fortassis & perjurij ibi habitant. Non bonum introductorem tibi elegisti. Magis si accipis consilium meum: ad illum nos introductorem pariter convertamus qui introducit ad patrem: qui dixit: Nemo venit ad patrem nisi per me. Doleo frater si credis: & si non credis, doleo te suspiciones alieni perjurij, in antiquis & veterulis chartulis pericrurari: cum in tuo ore jugis ac sine fine perjurij inexplicabile sacrilegium perseveret. Nonne recte tibi conveniet illud dici quod Apostolus dicit: Tu autem qui Judæus cognominaris, & requiescis in lege, & gloriaris in Deo instructus per legem, confidis te ipsum ducem esse cæcorum, lumen eorum qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ veritatis in lege? Qui ergo doces alium, te ipsum non doces? Qui dicit non mœchandum, mœcharis? Qui prædicat non furandum, furaris? Qui abominaris idola, sacrilegium perjurij committis? Et quod est ultimum & gravissimum: nomen Dei per te & blasphemias tuam blasphematur inter gentes.

Sed transcamus jam hinc ad alterius objecti purgatio-

Arguit li-reprehendissimè: cuidam Domnioni beate memorie leni, & fratri adversi sibi hoc ipsum indicaverat, iste referens excusatur, & sus Joviniam dicit: Nullo genere potuisset fieri se errasse, hominem, qui omnium haberet scientiam.

Hieronymi contextus.

Inepit Rufinus.

Mendax hic Rufinus non audientibus.

In monte Oliveti Ciceronis dialogi Hieronymo describentur.

Nota istac historica.

Hieronymus Grammaticos exponbat in Bethlem.

Calumniam stulta.

nem: si tamen convictum se perjurii & pravariationis simul, perurgente etiam conscientia sua, fateatur. Alioquin si inficias eat: etiam testes quamplurimos fratrum habere possunt, qui in meis cellulis manentes, in monte Oliveti quantum plurimos ei Ciceronis Dialogos descriperunt: quorum & ego quaterniones cum scriberent, frequenter in manibus tenui & relegi: & quod mercedis multo largiores quam pro aliis scripturis solent, ab isto eis darentur, agnovi. Mihi quoque ipsi aliquando cum de Bethlem Hierosolymam venisset, & codicem secum detulisset: in quo erat dialogus Ciceronis: & idem ipse Græcus Platonis, quod dederit ipsum codicem, & aliquandiu fuerit apud me, nullo genere negare potest. Sed quid immoror tandiu in re, quæ luce est clarior? cum ad hæc omnia quæ supra diximus, etiam illud addatur, ubi cesserit omne commentum, quod in monasterio positus in Bethlem, ante non multo adhuc tempore partes grammaticas executus sit: Maronem suum Comicoque ac Lyricos & Historicos autores, traditis sibi ad discendum Dei timorem puerulis exponere: scilicet & ut præceptor fieret autorem gentilium, quos si legisset tantummodo, Christum se negaturum juraverat.

Sed videamus quid adhuc aliud culpet: gentilium esse dicit hæc dogmata. Ecce qua sententia se ipse condemnet. Gentilium dicit dogmata, quæ ipse confertur: labitur, sed porrigenda manus est, non est nimis perurgendus. Dum enim totus in eloquentia volitat & vituperationibus atque invectionibus fertur: immemor sui sit, & ratione devolvitur. Noli frater temeris, etiam in non necessariis temere condemnare: non continuo inter gentiles deputandus es, vel tu vel Origenes: si, ut ipse dixisti, volentes Dei iustitiam defendere & respondere contra eos, qui vel fato vel casu cuncta moveri dicunt: & volentes ostendere iustam esse Dei providentiam, quæ moderatur universa, dixisti inæqualitatis causas unamquamque sibi animam jam ex anterioris vite quam in cælestibus habuit motibus ac sensibus comparasse: vel etiam si dixisti bonæ illi & incommutabili ac simplici naturæ trinitatis convenire, ut omnem creaturam suam in fine omnium restituat in hoc quod ex initio creata est: & post longa & spatia sæculorum exæquata supplicia: quæ Deus non tam irascens quam curantis affectu infert unicuique: quippe qui commotionis caret vitio, & medentis & curantis vice finem statuat aliquando poenarum. Hæc ergo quam vera dixeritis, Deus viderit, tamen impietatis non multum mihi continere videntur in Deum, nec gentilitatis aliquid: maxime si hac mente dicitis, quavis ratione Dei scilicet iustitiam defendere cupientes.

Pro his ergo noli te satis conturbare neque te ipsum superfluo aut poenitentia subicias, aut condemnationi. Sed illud est revera, unde te defendere, aut excusare non possum: quod non solum gentilitate, verum & super omnem gentilitatem, immo impietatem à te dictum probatur, quod in hoc ipso libello, cujus superius fecimus mentionem, Deum focum habere dixisti. Et quid tam impium vel prophanum à quoquam gentilium poetarum saltem dici potest? Stultum est enim si requiram de te, ubi hoc in scripturis sanctis legeris. Quæro si vel Flaccus tuus, aut Maro, si Plautus Comicus, aut Terentius certe, si vel Satyrus quis inter omnia spurca sua, & impudica istud nefas in Deum ex suo ore protulerit. Fefellit te credo illa res & deceptit, quod puella ad quam sermo Dei fiebat, sponsa Christi dicebatur: ut propterea etiam matrem carnalem, focum Dei appellandam putares. Et nesciebas quod hæc non secundum carnis ordinem dicuntur: sed secundum spiritus gratiam. Sponsa enim ex eo appellatur, quod sermo Dei quasi sacro quodam connubio jungatur animæ humanæ. Si autem tali conjunctione etiam mater puellæ Christo per fidem sociatur: rectius etiam ipsam sponsam Christi, quam focum Dei appellare potuisses. Nam restat tibi ut & patrem puellæ, focum Dei dicas: & sorores ejus cognatas, etiam puellam nurum Dei pronuncies. Sic dum totus Plautinæ & Tullianæ cupis eloquentiæ sectator videri: oblitus es quomodo Apostolus omnem Ecclesiam: id est, parentes cum liberis, matrem cum filiabus, cum sororibus fratres: omnes simul unam nominet virginem vel sponsam, dicens: Statui autem hoc ipsum omnes vos uni viro virginem castam exhibere Christo. Sed tu dum non Paulum, sed Porphyrium introductorem te habere gloriaris: ipsum Porphyrium sequendo, qui adversum Christum, & adversum Deum libros impios ac sacrilegos scripsit: & ab

ipso, ut ais, introductus in istud blasphemiarum barathrum decidisti.

Quod si verè pro maledictis tuis vis agere poenitentiam, si non irrides ista dicendo: si non mente contumeliosus propter hoc solum etiam te infamare non refugis, dummodo alium decolores: si non arte, sed fide dictorum tuorum poenitentiam egeris, pro hac tam gravi turpique blasphemiarum age poenitentiam: hinc enim in Deum blasphemasti. Nam de creaturis aliquid dicere & errare: maxime si non contumelia voto, sed dum iustitiam Dei ut dicis, cupit asserere quis effluit, non est nimis execrabile commissum. In cælum tendere os grave est. Injustitiam vel contumeliam in excelsum loqui, perniciosum est. Hoc luceat quod difficile curatur. Nam quis est qui cum morbo regio laboraret: & de ipso capite & vultu ac vita periclitetur magnopere clamet, quod non leve pariter pedis, aut perfacilis unguis suæ offensa curetur?

Illud autem minimum quidem est, & responsione vix dignum, quod enumerans doctores suos quos se de synagoga dicit esse mercatores, simulans nos subiungit: Neque enim, inquit, ipse me docui, sicut quidam, nos sine dubio intuens, in quos omne ab initio lacerationis suæ pondus iniecit. Et miror hoc eum dicere voluisse: cum majorem in me & veriorum haberet obrestandi materiam: quod magis inter multos & præclaros magistros diu moratus, nihil dignum eorum vel magisterio, vel institutionibus habeam. Cæterum iste qui in tota vita sua non totos tringinta dies Alexandria, ubi erat Didymus, commoratus est per totos penè libellos suos longè lateque se jactat Didymi videns esse discipulum, & per hoc, id est, præceptorem in scripturis sanctis habuisse Didymum. Et omnis ista jactantia in uno mense quæsitæ est. Ego qui sex annis Dei causâ commoratus sum: & iterum post intervallum aliquot aliis diebus, ubi Didymus, de quo tu solo te jactas, & ubi alii nihilominus illo non inferiores, quos tu ne facie tenus quidem nosti, Serapion & Menites, viri naturæ & moribus & eruditione germani: ubi Paulus senex Petri Martyris discipulus: & ut ad eremi magistros veniam: quibus & attentius & frequentius vocabamur: ubi Macarius Antonii discipulus, & alter Macarius, & Isidorus, & Pambas, omnes amici Dei: qui nos hæc dicebant quæ ipsi à Deo discabant: quantam ego, si hoc ita deceret, aut expediret, de his omnibus habere jactantiam materiam possem.

Sed erubescio, hæc etiam retexens, dum volo tibi ostendere, non ut tu dicis, nostro ingenio magistros: sed quod plus doleo, magistros defuisse ingenio nostrum. Verum quid stultus ego sanctos numero Christianos viros? Non propter istos dicit: quia ipsi nos docuimus: sed quia Barrabam ejus de synagoga magistrum non suscepimus, & per eum Porphyrii, ad logicam non sumus introducti. Ignosce mihi pro hoc quod malui ante imperitus & indoctus videri, quam Barrabæ discipulus dici. Propositum enim Christo simul & Barrabæ: ego quasi imperitus Christum elegi: Tu, ut video, cum illis clamas, qui dicunt, non hunc, sed Barrabam. Nam Porphyrius tuus: dic quæso quid te docuit: qui adversum Christianos, & adversum religionem nostram blasphemiarum volumina conscripsit? Quid te isti in quibus tantum te jactas: unus ab idolis daemonum, & alius de synagoga, ut dicis, Satanae magistri docuerunt boni? Nihil video nisi hoc quod & ipsi noverant. Nam Porphyrius te docuit de Christianis male loqui, concidere virgines, continentes, diaconos, presbyteros, & omnem proterus Christianorum gradum & ordinem libellis editis infamare. Ille vero de synagoga Barrabas tuus pro Christo electus: docuit te resurrectionem carnis, non in virtute, sed in fragilitate sperare: literæ occidentis amicum fieri, & inimicum spiritus vivificantis. Et alia quædam secretiora: quæ si res poposcerit, postmodum proferentur in tempore.

Sed quid in longum sermo producit? Convitiis ejus & injuriis non respondeamus: lacerationibus ejus, ad quod opus quotidie stylum ejus Porphyrius exacuit, non obviamus: Ad hoc enim Jesus noster non Barrabas magister, silere nos docuit. Ad illud veniamus, ut ostendatur quam vera sunt, quæ vel pro sua excusatione, vel pro nostra accusatione conscripsit. Ait duas esse solas præfatiunculas suas, in quibus laudare visus est Origenem. In eo tamen interpretationis opere eum laudaverit, in quo nihil omnino dogmaticum,

Uno mense Hieronymus fuit apud Didymum.

Magistri Ruffini.

Magister per eum Porphyrii.

Nota istam comminationem.

Origenis homilia xiv. in Latinum convertæ ab Hieronymo.

cum, nihil de fide dictum sit: & quod penitus in his quæ ejus ipse interpretatus est, nihil tale inferatur, quale nunc ad synagogæ gratiam, non ad Christianorum adificationem reprehendit. Et quamvis ei sufficere ad silentium agendum debeat, quod ea in alienis literis culpat, quæ proferuntur ex suis: tamen & in hoc quam verum dixerit videamus. Ex præfatione interpretationum in Ezechiele, quatuordecim homiliis sive Oratiunculis Origenis scribens cuidam Vincencio: Magnum est, inquit, mi amice quod postulas, ut Origenem faciam Latinum: & hominem juxta Didymi videns sententiam alterum post Apostolos Ecclesiarum magistrum etiam Romanis auribus donem. Et post aliquanta: Et illud, inquit, breviter admonens: ut scias Origenis opuscula in omnem scripturam esse triplicia. Primum ejus opuscula excerpta sunt quæ Græcè præcipue nuncupantur. In quibus ea quæ sibi videbantur obscura, aut quæ habere aliquid difficultatis, summam breviterque perstrinxit. Secundum quædam sunt: de quo & præfens interpretatio est. Tertium quod scripsit ipse, nos volumina possumus nuncupare: in quo opere tota ingenii sui vela spirantibus ventis dedit: & recedens à terra, in medium pelagus aufugit. Scio te cupere ut omne genus transferam dictionis: præmissi causam, cur non facere possem: hoc tamen spondeo, quia si orante te Jesus reddiderit sanitatem, non dicam cuncta, quia hoc dixisse temerarius est, sed permulta sum translaturus, ea lege tibi sæpè constitui: ut ego vocem præbeam, tu notarium.

Item de Cantibus Canticorum præfatio: Beatissimo Papæ Damaso. Origenes cum in cæteris libris omnes vicerit: in Cantico Canticorum ipse fuit victrix. Nam undecim voluminibus explicitis, quæ ad viginti usque versuum millia pervenerunt: primum septuaginta interpretes, deinde Aquilam, Symmachum, Theodotionem, & ad extremum quintam editionem, quam in Actæo litore invenisse se scribit, ita magnifice aperteque differuit, ut mihi videatur in eo complectere esse quod dicitur: Introduce me rex in cubiculum suum. Itaque illo opere prætermisso, quia ingentis est otii, laboris & sumptuum, tantas res, tam dignum opus in Latinum transferre sermone, hos duos tractatus quos in morem quotidiani eloquii, parvulis adhuc lactentibusque composuisti, fideliter magis quam ornate interpretatus sum: gustum tibi sensuum ejus non cibum offerens: ut animadvertas quanta sunt illa existimanda quæ magna sunt, cum sic possint placere quæ parva sunt.

Item ex præfatione commentarii in Michæam scripta ad Paulam & Eustochium: post aliquanta: Nam quod dicunt Origenes me volumina compilare, & contaminare non decere scripta veterum, quod illi maledictum vehementer existimant, eam laudem ego tuo maximam, cum illos imitari volo, qui cunctis prudentibus & vobis placet.

Item ex præfatione interpretationis Hebraicorum nominum: post aliquanta, ita dicit: At ne forte consummato edificio, quasi extrema deesset manus, novi testamenti verba & nomina interpretatus sum, imitari volens Origenem ex parte: quem post Apostolos Ecclesiarum magistrum, nemo nisi imperitus negat. Inter cætera enim ingenii sui præclara monumenta, etiam in hoc laboravit, ut quod Philo quasi Judæus omiserat, hic ut Christianus impleteret.

Item de Epistola ad Marcellam: Ambrosius quoque chartas, sumptus, notarios ministrante: tam innumerabiles libros verè Adamantius noster & Chalcenterus explicuit, in quadam Epistola, quam ad eundem de Athenis scripserat, refert nunquam se cibos Origene præfente sine lectione sumpsisse: nunquam inisse somnum, nisi unus de fratribus sacris literis personaret. Hoc diebus egisse vel noctibus: ut & lectio orationem suscipere, & oratio lectionem.

Item ex alia Epistola ad Marcellam: Beatus Pamphilus martyr, cujus vitam Eusebius Cæsariensis tribus ferme voluminibus explicuit: cum Demetrio Phalereum & Pistratum in sacra bibliotheca studio vellet æquare, imaginesque ingeniorum quæ vera sunt & æterna monumenta, toto orbe perquireret: tunc omnes maxime Origenis libros impensis prosecutus, Cæsariensi Ecclesiæ dedicavit. Quam bibliothecam ex parte corruptam Acacius, dehinc Euzoios, qui ejusdem Ecclesiæ sacerdotes fuerunt, in membranis instaurare conati sunt. Hic cum multa repererit, & inventorum nobis indicem reliquerit: centesimi vicesimi sexti psalmi commentarium & pho-

Tom. V.

literæ tractatum, ex quo quod non inscripsit confessus est non reperit: non quod talis tantumque vir, Adamantium dicimus, aliquid præterierit: sed quod negligentia posterorum ad nostram usque memoriam non duravit.

Sed fortasse dices mihi: Quid superfluis replas paginas? Nunquid & ille dicit criminis esse nominari Origenem, aut ingenii ei laudem dari: si prædicatur talis ac tantus vir, eo magis, si qua sunt illius in quibus aut Apostolicus vir aut Ecclesiæ magister dicitur, ut in superioribus ipse profert: aut si quid tale est quod fidem ejus non ingenium solum commendare videatur. Hoc quidem faciam: tamen idcirco hæc protuli, ubi eum talem ac tantum virum dicit: quia in ea præfatiuncula ubi eum dicit Apostolum, vel Prophetam defendi, vel usque ad cælum ferri: hunc puto sermonem laudis ejus inscriptum. Et sicubi forte scientiam ejus laudavimus, tales sunt omnes meæ in illum laudes: pro quibus hic tantum in te ignis accendit, quas de suis scriptis, nec imputari sibi dignum ducit.

Verum quia non dignatur æqualem nobiscum personam habere in judicio, & nos quidem etiam ex suspitionibus condemnat: ipse vero neque ex chirographis suis teneri vult. nec putat in causa observare Scripturæ sanctæ debere sententiam, quæ jubet absque personarum acceptione judicari: non ut æquitas, sed ut ipse vult, ita satisfaciamus pro nobis. Ait enim: Tu si interpretatus es Origenem, culpandus es: ego etiam si eadem dixi, pro quibus ille culpatur, bene feci: & legi debent & teneri. Tu si laudasti ingenium ejus, vel scientiam ejus, reus es: ego si ingenium laudavi, nihil est.

Sed profer, inquit, ubi eum ita laudaverim ut fidem ejus excusarem. Non æquè quidem: sed quocumque duxeris sequar. Libellum quemdam scribens, comprehendere quasi indiculo quodam voluit, quanta apud Latinos Varro scripserit, & quanta apud nostros Origenes in Græcis, in quo ita ait: Marcum Terentium Varronem miratur antiquitas, quod

apud Latinos tam innumerabiles libros scripserit. Græci Chalcenterum miris effertur laudibus, quod tantos libros composuerit, quantos quivis nostrum alienos sua manu describere non possit. Et quia nunc ociosum est apud Latinos Græcorum voluminum indicem texere, de eo qui Latine scripsit aliqua commemorabo: ut intelligamus nos Epimenides dormire somnum: & studium quod illi posuerunt in eruditione sæcularium scripturarum, nos in congregandis opibus ponere. Scripsit itaque Varro quadraginta-quinq;ue libros antiquitatum, quatuor de vita populi Romani. Et cum enumerasset per singula omnia quæ Varro scripsit: addidit post hæc: Quorsum Varronis & Chalcenteri mentio facta sit queritis: videlicet ut ad Adamantium, nostrumque Chalcenterum veniamus: qui tanto in sanctarum scripturarum labore sudavit, ut iustè Adamantii nomen acceperit. Vultis noscere quanta ingenii sui reliquerit monumenta? Sequens titulus ostendit. Scripsit in Genesim libros tredecim: Myfticarum homiliarum libros duos: In Exodo excerpta, in Levitico excerpta. Et post multa. Item, inquit, monobiblia, quæ sunt libros quatuor: de resurrectione libros duos, & alios de resurrectione dialogos duos: & cum enumerasset omnia ejus opuscula, secundum indiculi fidem, addidit & dicit: Videtis ne & Græcos pariter & Latinos, unius labore superatos? Quis enim unquam tanta legere potuit, quanta ipse conscripsit? Pro hoc sudore quid accepit pretii? Damnatur à Demetrio Episcopo: exceptis Palesinæ & Arabiæ & Phœnicis, atque Achaïæ sacerdotibus, in damnationem ejus consentit urbs Roma. Ipsa contra hunc cogit senatum, non propter dogmatum novitatem, non propter hæresim, ut nunc adversum eum rabidi canes simulant: sed quia gloriam eloquentiæ ejus & scientiæ ferre non poterant: & illo dicente, omnes muti putabantur. Hæc quare scripserim & ad pauperis lucernæ igniculum, cito sermone sed non cauto dictaverim, potestis intelligere: si Epicurus & Aristippos cogitetis.

Si quis tibi nunc quæso cum ista ad pauperis, ut ais, lucernæ igniculum, cito sed non cauto sermone dictares attulisset Propheta & clamasset: ô scriptor cohibe hanc vocem, reprime stylum, erit enim tempus & non multo post, cum tu schisma ab Ecclesiâ facies: & ut pro ipso schismate colorem aliquem excusationis invenias, istos quos nunc omnibus mirabiles facis libros, incipies infamare, & istum quem modo Chalcenterum tuum vocas, & pro merito laudabilis laboris, ais, Adamantium nominatum, dicturus es, non

T